

УЛЛУ ХОРЛАМНЫ БАЙРАМЫ БЛА, СЫЙЛЫ ЖАМАУАТ!

Байрым кюн, хычауман ай (май), 9, 2026 жыл

№ 56 (21725)

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В.Коквну Хорламны кюню бла АЛГЫШЛАУ

Къабарты-Малкъарны хурметли жамааты!

Багъалы ветеранларыбыз!

Сизни Хорламны кюню бла жюрегимден кызыу алгышлайма!

Уллу Ата журт уруш бошалгъанлы 81 жыл озгъанды, алай анда болдурулгъан Хорламны магъанасы, сыйы да кюч ала барды. Ол, керти окъуна, бир ёмюрню адам улуну эсинде къаллык иши болгъанды. Ол себепден бизни анга хурметибиз уллуду.

Ма ол кюн ючюн ата-бабаларыбыз битеу фронтлада да къанларын-жанларын аямай жигитча сермешгендиле. Къанлы къзауатлада кеслерин аямай кюрешгендиле эмда Берлинге дери жетип, кюйсюз душманны ууатхандыла, алай бла адам улугъа мамырлыкны келтиргендиле.

Немис-фашист аскерни бек уллу кюйсюзлюгюн, баш кючлерин Совет Союз сынагъанын биз эсизден кетерлик туйюбюз. Анга да къарамай, гитлерчилени къанлы муратларын юзерге аны къолундан келгенди.

Бизни борчубуз – Экинчи дуня урушню юсюнден керти шартланы сакъларгъа, тарыхны терс кёрюзюрге, нацизмни жакъларгъа, чынты жигитлени уа атларын аманларгъа кюрешген бетсизлеге къажау къаты соелирге.

Уллу Ата журт уруш хар юйню, хар юйюрню, хар тукъумну юслери бла ётгенди. Къабарты-Малкъарны урушха кетген 60 минг жашындан бла кызындан 40-дан асламы жигитча сермешип ёлгендиле. Республика жалаанда фронтда угъай, тылда

да, кызыл аскерчилеге боеприпаса, техника, аш-азык да жиберип, санаторийлерибизде къуралгъан госпитальлада жаралы солдатланы аягы юслерине салып, Хорламгъа кесини юлюшюн къошханды.

Уллу Ата журт урушню жигитлерине ыразылыгыбыз, хурметибиз да айтып-айтмазча уллуду. Хорлам ючюн жашауларын бергенлени барысына да баш урабыз, аланы атлары бир заманда да унутулукъ туйюлдюле. Арабыздан кетген ветеранларыбызгъа эмда тылда урунганлагъа жарсыйбыз.

Тёлюлени араларында байламлык сакъланады! Биюнюлюкде Ата журтха къулукъ этиуню, аны эркинлигин бла жалынчакъ-сызлыгын къоруулауну тёрелерин энчи аскер операциягъа къатышханла андан ары намыслары бла бардырадыла. Аланы араларында Къабарты-Малкъарны кертичи жашлары да бардыла. Ала кишиликини, чыдамлыкны эмда ниет чыныгуулукъню юлгюсюн кёрюзтедиле. Биз ала бла ёхтемленебиз, Ата журтлары ючюн, тюзлюк ючюн жанларын берген аскерчилерибизге баш урабыз.

Бирлик кючюбюзге таянып, аскер эмда урунуу тёрелерибизге кертичилей къалып, биз жангы къоркъуулагъа бла тыйгычлагъа тийишли жууап беребиз, Президентибиз Россей, аны деменгиллиги эмда жашнауу ючюн салгъан борчланы толтура барабыз.

Байрам бла! Барыгызыгъа да кийик салукъ, монглукъ эмда ахшылык тежейме! Хорламны кюню бла!

Ёхтемленю

СОВЕТ СОЮЗНУ ЖИГИТЛЕРИ

Уллу Ата журт урушха Къабарты-Малкъардан 60 минг адам кетген эди. Ала тюрю-тюрю фронтлада жигитлеча сермешгендиле. Кёплери Берлинге дери жетгендиле, фашизмни уясын ууатыу къзауатха къатышхандыла. Урушда батырлыклары, кишиликлери эмда жигитликлери ючюн 12 мингден аслам адам сыйлы орденле эмда майдалла бла саугъаланган-

дыла. Аладан 32-си Совет Союзну Жигити деген сыйлы атха тийишли кёрюлгендиле. Тёртеулен а Махтаулукъну (Славы) орденини битеу даражаларыны кавалерлери болгъандыла.

Совет Союзну Жигити деген эм даражалы атха таулу жашла **Байсолтанланы Алим** бла **Уммайланы Мухажир** да тийишли болгъандыла.

«Фронтчу атам бла ёхтемленеме»

4 бет

Кишиликлери эсден кетмегеню

9 бет

Жырчылагъа къараучула да къошулуп

12 бет

Жыйылыу

Миллет эмда федерал проектлени толтурулгъанларына къаралгъангы

КъМР-ни Башчысы Казбек Кокков Регионланы айнытыу жаны бла правительстволу комиссияны президиумуну жыйылыуна видео байламлыкка амал бла кыатышанды, деп билдириледи КъМР-ни Башчысыны МАХ-да энци каналында.

Кенгешни РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Марат Хуснуллин** бардыргъанды. Анда «Жашау этерге инфраструктура» миллет проектни, «Къурулуш» кырал программаны, «Стимул» эмда «Таза суу» федерал проектлени чеклеринде ишлене эмда жангыртыла турган объектлени ахча бла жалчытыу, аланы хайырланырга беруи не халда болгъаныны юсюнден сёз баргъанды. Андан сора да, жашау журтла-коммунал молкде болумгъа къаралгъанды, башха соруула да сюзолгенди.

Бизни регион бла байламлы баш кёрюм-долени юсюнден. Къабарты-Малкъарда социал инфраструктура кыстау жангыртыла барады. Анга уа битеу ишле белгиленген болжалла эмда тынгылы тамамланган-

ларына бла къалгъанларына дайым кёз-кыулак этилип тургъаны да себеплик этеди. Ол ишге уа муниципалитетле да кёшошурча этилгенди.

Нальчикде «Юйорге болушуу» федерал проектте кёре жашау журтла аслам халда ишлене турган тийрелеринде быйыл төрт сабий садны къурулушлары башланырыкыдыла. Аллай учрежденияла шендю Кенделенде, Эски Черекде бла Басханда ишлене турадыла.

Республикабызны ара шахарында саулык сакълауны баш магъаналы объектлеринден бирини - 250 ундуртуу боллук республикалы онкология диспансери - къурулушу бара турады. Бызынгыда бла Зарагиде - спорт залла, Нальчикде миллет араны кыласы ишлене турадыла. Жангыртуу программасына кёре, 54 окуу юйно мекамларына тынгылы ремонт этиледи.

Миллет проектни жолла бла байламлы ишлерине 2,8 миллиард сом бёлорге белгиленеди. Аны 1,5 миллиарды федерал ахчады. Анга жолланы 72,8 километрин

ишлерге эмда жангыртырга мурат этиледи. «Коммунал инфраструктураны жангыртуу» федерал проектте кёре, суу бла жалчытыу эмда кир сууланы кетериу жаны бла 12 объекте ишле бошала турадыла.

Бюджетни юсюнден. Республикалы бюджетни фойдалары быйылы 4 айында 23,8 миллиард сомгъа жетгенди, ёсюм а, былтырны ол кезиюу бла тенгештиргенде, 107,7 процент болгъанды. Кеси фойдаларыбыз 2025 жылны төрт айында эсе миллиард сом чаклы бирге ёсгенди. Биююнлюкде аланы ёлчери 8,6 миллиард сомду.

Къырал борч да азайтыла барады. Битеу ол затла ёсюп баргъан социал борчланы толтурурга, ол санда бюджет бёлюмде ишленгенли хакъларын кёторюрге, саусузаланы учуз дарманла бла жалчытырга, ёксюз сабийлени жашау журтла бла жалчытыуны программаларын жашауда бардырырга эмда толтурурга, терк тамамланыну излеген жумушланы тындырырга, онг бередила.

Парламент

Айырыуланы юсюнден законну сюзенгиле

КъМР-ни Парламентини президиумуну жыйылыуун законла чыгарыуу органны башчысы Татьяна Егорова бардыргъанды. Депутатла «Айырыуланы бла референдумланы юслеринден республикалы законлагъа тюзетиуле кийириуно юсюнден» законну проекттин сюзенгиле. Законла жарашдырыу эм жер-жерли самоуправленианы соруулары жаны бла комитетни башчысыны орунбасары Руслан Гятов ангилатханыча, документ «РФ-ни бир-бир законларына тюзетиуле кийириуно юсюнден» 130-ФЗ номерли закон къабал кёрюлгени бла байламлы хазырланганды.

Законопроект сейирлери болгъан органлагъа ашырылгъанды. Ала хазырлагъан эсгертиуле бла тюзетиуле сюзолгенден сора, документ Парламентни къарауна берилликди.

Федерал законопроектле да сюзолгенди. Парламентарийле РФ-ни субъектлерин-

де власть органланы къурауны битеулю болумларыны, чыгармачылык индустрияны, билим беруино, инсанланы саулыкларын сакълауны, борчул халда медицина страхованияны, РФ-ни аз санлы халкларыны эркинликлерине гарантияланы соруулары жаны бла проектлени къабал кёргенди. Брянск областны Думасыны законо-

дательный башламчылыгына да къаралгъанды. Ол «РФ-ни аллында кыйыны, энци жетишимле болдурган инсанлагъа ай сайын ахча тёлуюно юсюнден» Федерал законну 3-чю статьясына тюзетиуле бла байламлыды.

Президиум экономикада бла билим беруиде жетишимле болдурган инсанланы КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы бла сауыкталаргъа оную этгенди.

«Тюрлю-тюрлю соруула» бёлюмде Билим беруи, илиму, физкультура, спорт эм жаш тёлуюно ишлери жаны бла комитетни башчысы **Нина Емужева** президиумда «правительстволу сагъатда» «КъМР-ни элдеринде физкультураны эм спортуну айнытыуно юсюнден» сорууну сюзенгенден сора чыгарылган эсгертиуле къалай толтурулгъанларын билдиргенди.

Ахырында Татьяна Егорова депутатланы Хорламыны юню бла алгышлагъанды. Бу байрамны битеу къыралгъа да магъаналылыгын белгилеп, депутатланы къуанчылы ишлеге тиири кыатышырга чакыргъанды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Эл молк

Бай тирлик къуандырады

Къабарты-Малкъар озгъан он жылны ичинде терек бахаччылык жаны бла юч алчы регионуну санына киреди. Анга себеплик этген шартла кёлдило - хауа, жерни къурамы, экология, иш кёллю жерлешлери-биз. Аны бла бирге республика жыл сайын кесини рекордун жангыртханлай турады.

Биююнлюкде молкледге ёсдюрюлген алмаланы иги кесиги башха регионлагъа эм тыш къыраллагъа да жибериледи. Сёз ючюн, быйыл биринчи кварталда жемиш-

лени тышына сатардан алгъа, жерчилик бла байламлы продукцияны къоркыуусулугуна бла тынгылылыгына къараган федерал араны республикада бёлюмю 69 744 тонна чаклы бирни карантин болумун тинтгенди. Аны кезиюнде фито-санитар мардала бузулгъанларына бла кългъанларына къаралады, энтомология эм микология экспертизала да этиледи. Жемишлени асламысы неда 69 660 тоннасы Россейде сатыллыкыдыла.

Къабарты-Малкъарда, терекле орнатханы бла бирге, селекциягъа да уллу магъана бериледи. Ол санда ауруула бла заранлы къурт-къумурсагъа, осал хауа болумлагъа чыдамлы болгъан, аны бла бирге иги продукция берген сортларын хайырланырча мадар этиледи. Келир заманын юсюнден айтханда, 2030 жылгъа терек басчаланы 30 минг гектаргъа жетдирирге мурат барды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Жетишим

Экология жаны бла — алчы регионланы санында

КъМР-ни Башчысы Казбек Кокков МАХ каналында Къабарты-Малкъар Республика 2025-2026 жыллада кыш эсеплеге кёре «Россейни миллет экология рейтингинде» экинчи жерни алып, кыралны алчы регионларыны санына киргенини юсюнден айтылады.

Тизмени алчысы Алтай Республика болгъанды. Къабарты-Малкъар экинчи орунда орналгъанды, кыралны аслам субъектлеринден алгъа чыгып эмда Россейни экология жаны бла эм ырахатлы регионларыны даражасына тийишли болуп. Биринчи он тизгинге Москва, Тамбов область, Чуваш Республика, Чукотск автоном округ, Кострома область, Калуга область эмда Чечен Республика киргенди.

Къабарты-Малкъарны тизмеде бийик жери регионда табиғат къолайлыкны эмда экология къоркыуусулуккыну сакълау соруулада тийишли иш бардырылгъанын шарт кёрюгенди.

Игилендириу

Шахарла тапландырыла

Къабарты-Малкъарда «Иги шахар болум къурау» федерал проектни чеклеринде жамауат жерлени тапландырыу жаны бла битеуроссей сайлаула башлангандыла. Ала 21 апрельден 12 июньгъа дери барлыкыдыла. Жерлешлерибизни сайлауларына 25 объект кёрюзюлгенди. Бу жол тырныауузула да эки объекттен бирин сайларгъа боллукъдула - Эльбрус проспекте Гирхожан сууну кёлюрюмден 1-чи номерли кёл фатарлы юйге эм «Бахсан» спорт-саулык кючлеу комплексден 45-чи номерли кёл фатарлы жашау журтха дери кесегинде жаяу жолчукъладан бирин.

Ишлени кезиюнде жолну мурдорун кючлерикдиле, бордюрла саллыкыдыла, плитка бла жасарыкыдыла. Андан сора да, керек жерде саулыклары бла байламлы чекленген онглары болгъанла бла сакъатла кыйналмазча да мадар этилликди.

Кюн сайын Тырныауузуна ара орамы бла, жерлешлерибизден тышында, «Эльбрус» тау-лыжа курортха аслам адам жюрюйдю. Аны ючюн бийик къаяланы ортасында орналган шахарчык, табиғатындан сора да, орамларыны айбатлыклары бла къууандырса, бютюн ахшы боллукъду.

Сагъынылган проектле ючюн Россейни инсанларындан онтёрт жылды болгъан эм Къырал жумушла порталда регистрацианы ётген къайсысы да кыатышырга эркинди. Объектледен бири ючюн **zagorodsreda.gosuslugi.ru** сайтда кёл кётюрюрге жарайды. Ол жумушну кеслери толтуралмагъанлагъа волонтерла да болушурукъдула.

Эсге сала айтсакъ, былтыр сагъынылган программаны чеклеринде Къабарты-Малкъарны шахарларында бла элдеринде 40-дан аслам жамауат тийреге бла кёл фатарлы юйлени ар-базларына тынгылы ремонт этилгенди. Алай бла Нальчик, Тырныаууз, Басхан, Терек, Нарткъала, Чегем шахарлада бла Бабугент, Анзорей, Аргудан, Баксанёнок элдеде жангы паркла бла скверле эм жаяу жюрюгенлеге жолчукъла да ишленгенди.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Ёлюмсюзлюк

Къыралыбызга жау чапханда...

Кучукланы Магомет Уллу Ата журт урушну жылларында Совет Союзну Маршалы Павел Батицкийни адъютанты болуп турганды. Аскер башчы, анга ыразылыгын билдирип, кителин сауугага берген эди.

Кучукланы Шабазны жашы Магомет Север-Запад фронда уруш этгенди. Украинаны азатлау ючюн сермешлеге къатышханды, Черкасск, Корсунь-

Уллу Ата журт урушда кеп таулу жашла батырлыкларын, кишиликлерин да кёргозгендиле, сыйлы орденле эмда майдалла бла да сауугалангандыла. Аладан кепле Совет Союзну Жигити деген сыйлы атха тийишли кёрюлгендиле. Аллаиланы тизмеси алыкъа ахырына дерн тохташмаганды. Биз аланы бир къауумуну юсюнден газетибизни атлары ненча номерини ал бетлеринде басмалап келебиз. Мураутыбыз – жигитлерибизни атлары унутулмазча этиудю.

Кучукланы Магомет.

Теммоланы Юсюп.

Бабаланы Магомет.

Элсюерланы Кёккёз.

Къадырланы Мухажир.

Дауутланы Махти.

Шевченко, Умань шахарла ючюн къазауат этгенди.

Теммоланы Юсюп ротаны политругу болганды. 1942 жылда немисли тасхачыла бизни аскерибиз турган жерге къу-тулганларында, аланы жокъ этиуню Теммо улуну ротасына буюргандыла. Ала, фашистлени бир къауумун жокъ этип, башхаланы да жесирге алып, аскер бёлюмлерине бешинчи кюн къайтхан эдиле. Ол кюн этген кишилиги ючюн Теммоланы Атайны жашы Юсюпню Совет Союзну Жигити деген сыйлы атха кёргозген эдиле.

1943 жылда Юсюпню 327-чи

энчи артиллерия дивизионну къауумунда (ол бу аскер бёлюмню парторгу эди) Къырымны азатлау сермешледе этген жигитлиги кеплеге белгили болганды. Андан сора ол Совет Союзну Жигити деген атха экинчи кере кёргозюлгенди.

Бабаланы Магомет кеп сермешледе жигитлигин кёргозгенди, Сталинградны къоруулауда да башхалага юлгюлю болганды. Сермешледен биринде душманны жети солдатын ёлтюргени белгиледи архив документледен.

Бир затдан къоркъа билмеген тасхачы, кичи лейтенант Бабаланы Магомет 1945 жылны

апрель айыны ахырында, Берлинге жетерге бир ненча кюн къалганда, душман огъундан ёлгенди.

Къадырланы Мухажир Ейск аскер-тенгиз лётчиклини хазырлаган школдан лейтенант чын бла чыккъан эди. 1939 жылда 60 истребитель лётчикни къауумунда Халхин-Голда жигитча сермешгенди, кесин оюмлу командирча танытханды.

Уллу Ата журт урушда уа капитан Къадырланы Мухажир Донну жагъаларында, Батайскде да улуу кишилик этгенди. 1942 жылны 28 июлунда лётчиклерибиз, ол санда Къадыр улду, душманны 13 танкын жокъ этгендиле. Армавир тийресинде

уа фашистлени 118 танкларын бла 460 автомашиналарын кюйдюргендиле.

Элсюерланы Кёккёз Ата журт урушну биринчи кюнлеринден башлап душман бла чынтты эр кишича сермешгенди. Киев шахарны къоруулауда бютюн уллу жигитлик этгенди. Тамата лейтенант 1944 жылны жайында 827-чи жау аскер полкуну къауумунда ротасы бла Львов шахарны, Польшаны азатлау сермешледе хорлам бла чыккъанды.

Ол Германияны жерине биринчи киргенлени санында болганды. Анда 24 мартда Тренка, Леошутда шахарланы къолга этиуде оюмлу, билимли да командир

болганын кёргозгенди.

Элсюерланы Магометни жашы Кёккёз Совет Союзну Жигити деген атха кёргозюлгени белгиледи.

Дауутланы Махти 1942 жылны 2 февралында немисли фашистле бла къаты сермешде кеси 30 душман солдатны ёлтюргенди. Аны Совет Союзну Жигити деген атха кёргозген эдиле, алай Ленинни ордени бла сауугалау бла чекленгендиле.

ТЕКУЛАНЫ Хауа хазырлаганды.

Тюбешуу

Боксчуларыбызны кёрюмдюлери

Алгъаракълада Москва областны Чехов шахарында боксдан 15-16-жыллык спортчулары араларында Россейни биринчилиги бардырылган эди. Анда юч жерлешибиз жетишмилли болгандыла: Альберт Гу-чапшев - биринчи (тренери Кючменланы Аслан), Дамир Бифов - экинчи, Пшеноков Ислам - ючюнчю жерлени (эксини да тренерлер Мухамед Кумыковду) алгандыла. Ала бла республиканы Спорт министрствосунда жыйылыу болганды.

Ведомствону башчысы Ислам Хасанов, боксчулары бла аланы тренерлерин хорламлары бла алгъышлай, былай кёрюмдюле уллу къыйын салыну эсеби болгъанларын белгилегенди. «Спортчулага жараулада къадалып кюрешгенлери, аланы тренерлерини бийик усталыклары ючюн барысына да ыспас этеме, баргъызы да жюркенден алгъышлаймы. Боксчуларыбыз даражалы эришуиледе Къабарты-Малкъарны атын дайым айтдырадыла, ол кеп жыллагъа ахшы төреге айланарына ишеклин жокъду, аны ючюн а не кереклибиз да барды: сынамлы тренерле, итинуулу, умулландыргъан спортчула да», - дегенди ол.

Министр экинчи жыл боксдан ара залны къурулушу башла-

нырыгын, ол да боксун айнытууга жангы кюч берлигин да билдиргенди.

Хорлагъан боксчулары юслеринден айтханда, ала барысы да Россейни жыйымдык къауумуна киредиле, къыралны биринчилигинде алчы жерлеге чыккъмай къалмайдыла. Бусагъатдагы биринликде ала тюбешуле тынч болмагъанларын, энди жиберген халатларын тюзетиу иш тамамларынын чертгендиле. Жууук заманда уа ала сермешлерин бютюн иги бардырырча юйренуу-жарау этиу жыйылыулага атланырыкъдыла, аладан сора уа октябрьде Европаны биринчилигине къатышырыкъдыла.

Тренерле да спортчуларыны былай эсеплерине ыразы

болгъанларын айтхандыла. Ала белгилегенлери, алты жюзден аслам спортчу сынашхан эришюде хар боксчубуз да, тёртюшер-бешюшер сермеш бардырып, алчы жерле бла къайтханлары ахшы кёрюмдюю. Аны хыйсабы республиканы къаууму жарау этиу жыйылыулага, эришулеге дайым жиберилгениндеди, анга уа уллу себеплики Спорт министрство этеди, дегендиле ала.

Ахырында Ислам Маратович Сотталаны Альбертеге бла Аслан Шавердиновха къууанчы халда спортну тасына марданы толтургъанлары бла байламлы белгилерин, боксчулары барысына уа эсде къалырча сауугаланы бергенди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия. Сурат авторнуду.

Фестиваль

Кючлюле ачыкълангандыла

Бу кюнледе Минги тауну этегинде төрели «Red Fox Elbrus Race 2026» фестиваль ётгенди. Быйыл бла ол 17-чи кере бардырылады.

Элбрусха ёрлеуну спортну бютюрлюсю бла кюрешгенле жыл сайын ашыгып сакълайдыла. Алай бла 3 майда биринчи старт башланганды. 5 майда уа спортчула скайраннингден Россейни Кубогуну 4-чю кезиюу - «Ере километр» - ётгенди. Бу жол анга 201 адам къатышхандыла. Аны энчилиги бир минг километр бийикликден старт алып, 5-мингметрлик жолну ёткюю. Мында бек кючлю болганын кезиюу кере Россейни чемпиону эм дуняя рекордун тохташдыргъан Евгений Марков кёргозгенди. Ол «Бочкалада» орналган финиште 2 сагъат 58 минут 56 секундха жетгенди. Аны ызындан, экинчи болуп, самарачы Сергей Лаптев келгенди. Ол финиште 3 сагъат 10 минут 15 секундха жыйышханды. Ючюнчю жерге уа Ижевск шахардан Алексей Полтанов, 3 сагъат 12 минут 54 секундха келип, чыккъанды. Тишируулары араларында алчы жерледе Елена Меньшикова, Елена Яковенко эм Ольга Куприна орналгандыла.

Бу эришулеге, хар замандача, белгили альпинистбиз КЪМР-ни альпинизмден, тауга ёрлеуден эм спорт туризмден федерациясыны таматасы Елмезланы Абдул-Халим да къатышханды.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Деберин кёрюу

«Фронтчу атам бла ёхтемленеме»

Уллу Ата журт уруш: биз кылай аз билебиз аны юсюнден. Хау, мингле бла жазылгандыла китапла. Алай кылай бир зат жазылмаганды, айтылмаганды. Хорламны келтиргенлени юслеринден а хар шагъатлык да багъалды, маганалды! Бюгон «Заман» газетни кыонагы Отарланы Махмутну кызы Жангоразланы Фатимады. Фатима Махмудовна Хасанияны оналтычы номерли школунда математикадан устазды. Аны атасы Отарланы Алийни жашы Махмут Берлинде рейхстагга дери жетгенди. Жукуюн майдалы, Уллу Ата журт урушну экинчи даражалы ордени бла, «Кишилиги ючюн», «Берлинни азатлаганы ючюн», «Праганы азатлаганы ючюн» эм кеп башха майдалла бла саугъаланганды.

- Фатима Махмудовна, сизге Хорламны кюню неди?

- Юйюрюбюзге тогузунчу майдан сыйлы кюн жокъду. Атам бла аням төрт кыз бла юч жаш ёсдюргендиле, биз жыл сайын Хорламны кюнюнде бирге жыйылабыз. Атабыз сау кьадарда да, бюнюлюкде да. Атама уруш 1945 жылда бошалмаган эди, ол дагыда эки жылы Украинада бандеровчуладан тазалаганды жерни.

Ызы бла Азиягъа келгенди. Ата журтун кыоруулаган фронтчула кёчгюнчюлюкно башхаладан эсе кыйын кётюргендиле, жүреклери бек кыйналганды. Болсада, кеслерин аямай, ишленгендиле, юй-кюн болгандыла. Кызыл-Кыяда 1949 жылда атам бла аням (Жанукуланы Ханифа) юйюр кырагандыла, анда юч кыарындашым бла тамата эгечибиз туугандыла. Кенделенге кыайтхандан сора, мен бла эки эгечим туугандыла. Алгъа атабыз бла анабыз гитчерек юй ишленген эдиле кеслерини кыоллары бла. Атага уа эркин, уллу юй. Насыплы юй эди ол! Жарсыгъа, бусагъатда анда адам жашамайды, алай кезиуден кезиге барыбыз да анда жыйылабыз. Ол ата журтубузду, сатарык туюлюбюз.

- Урушну эсгериучюню эди атагызы?

- Хау. Хар айтханын жазып турмагъаныма сокурнама. Билемисиз, кеп зат биз сагыш этгенча туюлюдо. Сёз ючюн, кепле

немисиле барысы да нацистлени жанлы болган сунадыла. Алай мени атам а: «Берлинни азатлаганыбызда, немисиле: «Фашистледен азат этгенгиз ючюн сау болуғуз!» - дей эдиле. Бири уа манга тобукылагъа салыучу жастыкчыккыны сауыгъа берген эди», - деучю эди. Ол жастыкчыккыны арта бешик жастык этип сакълагъанбыз.

- Махмут связной болганды да?

- Хау. «Сууну бир жанында фашистле, башха жанында уа бизникиле, хауада окъла уча тургъанда, мен а сууда юзюлген связны кырай», - деучю эди. Уруш ол кыйынлыкды, сынауду. Ачлыккы да сынагандыла, сууукъ, жалангач да болгандыла, алай хорлатмагъандыла.

Атамы эсгериулеринден: «Бир жол сууукъ болуп, кыаты ауруйма. Вагонда темир полда бичен мулхарда ауама, туругъа кыарыуум болмай. Сора ол заманда лейтенант Атталаны Магомет келип, саулуғуму сураиды. Айтма ёле тургъаным. «Аш а келтиргенмидиле санга?» - деп сорады. Гречка как келтиргенлерин, алай аны кыабалмагъанымы айтама. Ол а шорпа келтирге бирдей береди. Ол кюнден башлап игиге бурулган эди халим». Кёресиз да, Магометни халаллыккы атам жынын кыалай сакълагъанын! Таулапа бошдан айтмагъандыла «адамга адам керек» деп.

- Жаралы кеп кере болган болур эди?

- Берлинге жетген атам бир окъ тиймегенди! Жаланда Украинада бандеровчуну ушкуну чанчыкы кьол аязында ыз кыйгъан эди.

- Фронтчу атагызыны сабийлерине баш алгызыны не эди, кьадарларыгъызда, жашау жолларыгъызда не зат кёрюрге сюе эди?

- Окурубузну сюе эди! Атабызны төрт классдан ары окургъа онгу болмаганды. Ол тёлю билим алыргъа итингенлей, амаллары уа болмай кыалгандыла. Биз барыбыз да билимливиз, ол атабызны ёхтемлиги эди. Юйюбюзде бир кезиуде төрт студент бар эди! Атам ол жылдада жюз кьойдан аз тутмагъанды. Биз да, боюнларына тошюк турмай, окуудан сора эшиу эше эдик. Алпын сабийлиги, неден да аап, серлендирген төре жокъ эди. Ишлерге юйрете эдиле.

Сора ол тёлю халккыны намысына кыаты болгандыла, жашауатдан уяла биле эдиле. «Айып келтиргенгиз юйге», - деучю эдиле анабыз да, атабыз да. Дагыда бир бирибизни да, жууукъланы да жюрютсек сюе эдиле. Отарланы Омарны телевизорда жыргалганын эшитсек, атам: «Бизни Омар!» - деучю эди. Биз атабызны бу осуатын

да толтурабыз, жууукълагъа да сакъбыз, кесибиз да терк-терк тубешибиз. Акъ башым бла мен тамата кыарындашым, эгечиме айтай, бир зат этерик туюлюме. Оноубуз да - бир, жашаубуз да - бир.

- Сиз атагызыны юсюнден айтханда, «ол тёлю» деген сёз тутуш бла хайырланасыз. Мен да аны чертирге сюеме: ол тёлюню адамлары бир бирлери бла байланып эдиле, бир юйюр кибики. Бир берлинри сатмагъандыла, атмагъандыла, билеклик этгендиле. Юйюр кыу-расала, ёмюрге. Айыргъанла анда-мында бир. Сиз юйюбюзде кёрген шарланы айтсагызы эди?

- Атам юйге кирип келсе, биз, сабийле, бирге олтуруп тургъаныбызны кёрсе, биринчи сорую: «Анагызы а кыайдады?» - деген болуучу эди. Ёмюрюнде терс кыарамагъанды анга, бир кере хыны сёлешмегенди. Ала бир бирлерине кесиз ышанган, ийнанган адамла эдиле.

Фронтчу атам бла бек ёхтемленеме. Кырык жылдан артык школда ишлейме. Атам бир кюн ишлемей турмагъанды. Кенделенде колхозда соруочу эди, молк чыгъгандан сора юйге кеп мал тутуучу эди. Кыарт болганында, кыарындашым малларын жууукъларыбызга юлешеди, ала кырап тургъандыла. Малларын юйден кетерген кюн жюреги бир бек кыйналгъан эди: «Ыстауатымы кыурутду», - деп. Таулапа озган ёмюрлерде малчылыккы бла кюрешгендиле, ол бизни миллет ызыбызды. Атам чынтты, керти таула адам эди, миллет ышанлары болган. Тойда, бушууда танымагъанла: «Кимни кызысы?» - деп сорасала, ёхтем: «Отарланы Махмут!» - дейме. Хар жолдан: «Сабыр, огъурлу адам эди Махмут», - дейдиле. Кетдиле фронтчула. Ийнанам, халккыны эсинде уа ала жашагъанлай турлукъдула.

Даража

Къачан да ал сатырда

Жарашуулары Магометни жашы Мажит Нальчикнде педагогика училищени окъуп бошай тургъанлай, военкоматдан аскерге чакъырылады. Уллу Ата журт урушга 1942 жылны июнь айындан башлап кыатышханды. Тамата сержант Жарашуулары Мажит бёлюмге таматалык этип Кызыл Аскерни 15-чи кавалерия дивизионыны 316-чы полкуну экинчи эскадронунда кыуллукъ этгенди. Ол дагыда Кавказда бла Украинада баргъан урушлагъа кыатышханды.

Украинаны Мартыновка элинде баргъан урушда болганды. Мартыновский районну жери 1942 жылны жайында уллу кызауатны уасы эди. Мында Кыабарты-Малклардан баргъан жашла батырлыкларын кёргозгендиле, жарсыгъа, кёбюсю ахыр жолларын да былайда тапхандыла. Мажит да Дон сууну жагъасында баргъан кызауатда жаралы болуп госпитальга тыошгенди. Жараларын багъып бошагъандан сора, 54-чю атлы дивизияда, 162-чи гвардия полкда бёлюмге таматалык этгенди, Украинада Макеевканы бла Мариупольну азатларга кыатышханды.

1943 жылда 26 октябрьде Днепрни азатлау ючюн баргъан кызауатда Мажит ауур жаралы болганды, аны Тбилисиде госпитальга келтиргендиле. Андан чыкыгъандан сора, авиамеханик курслагъа жибериледи, аны бошاپ, Энгельс шахарда Ту-2 самолётланы кереклерин жалчыханды.

Кызауатлада болдурган жигитликлери ючюн Жарашуулары Мажит Ата журт урушну 1-чи даражалы ордени бла саугъаланганды. Дагыда «За победу над Германией», «Жуковну майдалы» бла эм эки кере «За отвагу» деген майдаллагъа тийишли болганды.

Урушдан сора Булуунуру орта школунда, Акъ-Суу элде географияны окъутуп тургъанды. Бу ишинде да айырмалы эди ол, сабийлеге терен билим бергени, Ата журтну сюерге юйретгени ючюн Жарашуу улугъа «Халк жарыккыландыруну отличниги» деген сыйлы ат берилген эди. Дагыда Мажит урунууну ветераны эм кеп юбилей майдалла бла саугъаланганды. Элде ол окъухтан окъучуланы эмда аны бла аралашкан адамланы жүреклеринде анга ыразылыклары бюгон да суумагъанды.

Ачылыу

Эл жигитлерин хурметлейди

Черек районну Бабугент элинде Глашланы Фаризат башчылык этген орта школ жамауатны бирикдирген, халккыбызны кыуанчларын белгилеген, аны бла бирге жарсыуларыбызгъа эс буртган жерди. Хорламны сыйлы кюнюно аллында Бабугентни школунда эки мемориал кынаг ачылганды - СВО-да Россей ючюн жанларын берген Бёзюкланы Альберте бла Мамуколаны Султанига. Экиси да Россейни Президенти Владимир Путинни бургуругъу бла «Кишилики ордени» бла саугъалангандыла.

Бек кеп адам келген эди жашлагъа баш уругъа, жууукъларына энтта да туберге, ёлгенлени хурметлерге. Мудух эдиле битеу жыйылгъанла. Кыаллай ауур сагышла баса эдиле жүреклерибизни. Кыалай эрий эдик жигитлени сабийлерине. Фронтчу Кыулийланы Кыайсын биллип, сынап жазгъанды узакъда атылган окъла аналаны жүреклерине жетгенлерини юсюнден. Ненча жаралы адамла бардыла арабызда жүреклеринден кван тамган. Бабугентде жыйылгъанла кыайтарып айтхандыла: кыйынлыккыгъызыны кёребиз, сезебиз, жан аурутабыз.

Бёзюкланы Анатолийни жашы Альберт бла Мамуколаны Алимжаны жашы Султан Бабугентни школун бошагъандыла.

Альберт 1984 жылда майда туугъан эди. 2024 жылдан бери аскерде ефрейтор болуп кон-

тракт халда кыуллукъ эте эди. Альберт ЮФО-ну ючюнчо аскеринде 85-чи мотострелковый бригадасында гранатомётчик болганды. 2024 жылда октябрьде бир кыауым жаш Раздоловка элде алагъа салынган ишни толтурган кезиуде дрона эм миномёт ол тубюне тыошгендиле. Альбертни тенги жаралы болганды. Таулу жаш аны атмагъанды, жёнгерине биринчи медицина болушлукъ этгенди. Жарсыгъа, алайда кеси да жаралы болуп ёлгенди. Альберт бла бирге кыуллукъ этгенле аны адамлыккы, халаллыккы, аны бла бирге кыатылыккы, жигитлигин чертедиле.

Мамуколаны Султан а 1988 жылда июнда туугъан эди. Университетде ПГС-ни бошаганды, кыурулушун болурга керек эди. Алай 2010 жылда Нальчикде жыйырманчы номерли энчи

бёлюмде кинолог болуп ишлеп башлайды. 2022 жылда мобилизациягъа тыошеди. Запорожский ызда 136-чи мотострелковый бригаданы взводу командири эди. 2025 жылда апрельде Султаны бек кыйын жерге жибериле: Белгород областыда штурмовой отрядны командири болуп, Харьковское ызда уруш этгенди. Султан кишилики юлгюню кёргозтген адам эди. Кыоркъгъанланы кёллендирген, кыатындагылагъа билеклик этген.

Мамуколаны Султаны бла Бёзюкланы Альбертни жашлары назмула окъгъанда, ташла да жиялган болур эдиле.

Бабугент эли администрациясыны башчысы Мокъаланы Кемран: «Жер башында битеу халкыла да мамыр жашасынла, кызауатла теркирек бошалып», - дегенди. Кертиси башла да, ёксюз сабийле болмаган, анала жиялгъан, толга атылгъан дуняя келсе, кыалай иги болукуды.

Черек районда урунууну эм урушну ветеранларыны советни башчысы Чечелланы Георгий:

«Бусагъатда СВО-да кызауат баргъан жерледе Черек райондан 240 адам уруш этдиле. Ала бизни кыаралыбызны сейирлерин кыоруулайдыла. Ала апапары уа битеу Европаны фашистледен тазалаган эдиле», - дегенди.

Башха сёлешгенле да Ата журтларына кыуллукъ этгенле хурметлерин билдиргендиле.

Школну директору Глашланы Фаризат: «Ийнаныгъыз, бу ишни кыйналып кырагъанбыз. Мен жийт жашларыбызны устазыма. Урушхан да этиучем, махтагъа да этгенме. Бюгон а биз алагъа мемориал ачабыз... Окъучуларыбызгъа назмула айтхан да, урушха аталган жыраланы жыраларга да бюгон кыйын эди бизге. Жаннетли болсуна жигитлерибиз. Ала сабийлерине, жууукъларына тёзюм тилейбиз. Биз Бёзюкланы Альбертни бла Мамуколаны Султаны бир заманда да унутурукъ туюлюбюз», - дегенди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.

Ветеранла

Кишиликлери эсден кетмегенди

Бу суратны редакцияга алгъаракъда Тёбен Чегемден газет бла байламлыкъ жюрютюп тургъан Къумукъланы Бузжигит жибергенди. Ол суратны Къонакъланы Мухамматны жашы Ибрагимни альбомундан алганды. Уллу Ата журт урушну ветеранлары суратха 1975 жылда 9 майда Уллу Ата журт урушну 30-жыллыкъ Хорламын эли клубунда къууанчы халда белгилегенден сора тюшгендиле.

Биринчи тизгинде олтургъанла (солдан онгнга): Мамусурланы Махамет, Къаракъызыланы Джабраил, Эттеланы Алий, Кетенчиланы Исмайыл.

(солдан онгнга): Гемуланы Азрет, Къумукъланы Байдуллах, Къонакъланы Мухаммат, Мызаланы Магоммет, Шауаланы Ахмадия, Улбашланы Хажы-Окъуб, Къудайланы Амырхан, Къумукъланы Абдул, Жазаланы Мухаммат, Малкъарланы Ибрагим эмда Чегем районну военкому Войтев.

Ючюнчю тизгинде сюелгенле (солдан онгнга): Малкъарланы Исмайыл, Гыллыланы Мухаммат, Бапыналаны Мухаммат, Хочуланы Чукай, Малкъондуланы Хызыр, Шауаланы Идрис, Кетенчиланы Дауут, Сатрачланы Назир, военкомну водители.

(солдан онгнга): Насыплыланы Хажы-Бекир, Черкесланы Магоммет, Таумызаланы Масхут, Беппайланы Юсюп, Атабийланы Идрис, Элмырзаланы Исмайыл, Жанкишиланы Хасан, Гочияланы Назир.

Уллу Хорламын жуукълашдырырга къошумчулуукъ этген бу сиз кёрген ветеранла барысы да дунияларын алышандыла. Алай урушну кезуинде, мамыр жашауда ала болдургъан жигитликлени Тёбен Чегемде жашагъанла, жаммаут да унутмагъанды. Эл тюз ниетли халкъ болгъан къадарда, бир жигитни аты унутулукъ туююлду.

Тёртюнчю тизгинде сюелгенле

Этгюрлюк

Машинасы бла Къызыл майданны ётген эди

Биттирланы Хамзатны жашы Чапай 1914 жылда Холамда кёп сабийли юйюрге туугъанды. Уллу Ата журт уруш башланганды, ол Ленинградда ПВО аскерде кёулукъ эди. 115-чи зенит-артиллерист отрядны аскерлери уа Ленинградны хауа чеклерин сакълай эдиле.

Август айны ахырына немисли фашист аскерле шимал жагындан келген финли аскерчиле бла бирге Ленинградха жуукълашадыла, сентябрь айны сегизинчи кюнюнде уа шахарны къуршоугъа аладыла.

Ленинградны тегерегинде къуршоу бегитилгенде, бузагъан Ладога кёлно юсю бла автомобиль жолну ачар оную этиледи. Анга «Жашауну жолу» дегендиле ленинградчыла. Алай бла шахар эмда анда къалгъан адамла бла байламлыкъ жюрютюну жаланда эки амалы бар эди: хауа эмда Ладога кёл бла. Биттирланы Чапай а, ол буз кёлно юсю бла жол салып, машинасы бла къуршоугъа тюшюп, ачдан, жалангачдан къыйналып тургъан ленинградчылага ашарыкъ затла ташып башлагъан биринчи аскерчи шоферладан болгъанды.

«Жашауну жолуна» хар кимни кеси ыразылыгы бла атландыргъандыла. Анга «угъай» деп киши айтмагъанды», – деп эсгеруочю эди Биттир улу.

Бир жол а аны жюк ташыгъан машинасын топ тийип чачанды, кесин а бир жанына атханды. Ол къолун сындырып, башын да ачыгъанды, болсада бир затдан да къоркъа билмеген таулу жаш, кюч-къарыу табып, госпитальга баргъанды. Андан а, кесине тынгылы бакъдырып да бошагъынчы, чыгып, биягъы къазауатха кирирге ашыкъгъанды. Бу жол башха аскер бөлүмге – генерал Баграман башчылыкъ этген 42-чи танк дивизияга – тюшгенди.

Чапай уруш жылланы эсгерирге артыкъ бек сюймегенди. Орденлери, майдаллары бла да махтан-

эмда ыразылыкъ бла ма аны ючюн сакълай эдик».

1945 жылны июнь айыны жыйырма тёртюнчю кюнюнде уа Москвада Къызыл майданда Хорламын Парады болады. Аны тизгинлеринде баргъанлары апарларында ана къарындашым Биттирланы Чапай да болгъанды. Къаллай бир ёхтемлик барды бюгюнлюкде аны сабийлеринде, туудукъларында да – аппалары Къызыл майданда машинасы бла ётгени ючюн!

Биттирланы Чапай урушда жигитлигин, мамыр жашауда да жигерлигин кёрюзгенди, аны бла намыс-сый да тапханды. Ол Герпегежде колхозда кёп жылланы бет жарыкълы урунганды. Ата журтну чынтты инсаны эди. Аны аскер саугалларына – Къызыл Жулдузну, Ата журт урушну орденлерине, кёп майдалларына да, уруну жигерлиги ючюн берилген саугъала да къошулгъандыла. Сураты элде, районда да «Алчыланы сыйлы къангасында» тагъылганды.

Юйор жашауунда да Чапайны насыбы тутханды: сойген кызы Эзамахан аны жети жылны сакълагъанды. Ала, бир юйор курап, кёп жылланы насыплы жашагъандыла. Юч жаш бла тёрт кыз ёсдюргенди, аладан туугъанлага дуниядан кетгинчи кёз-къулакъ болгъандыла.

Биттирланы Чапай 2009 жылны февраль айында ауушханды. Эллирлери аны атын бюгюнлюкде да уллу хурмет бла эсгериледи, сураты уа школда къабыргъада тагъылады. Окъуучула уа, анга жоралап, хапарла, намула жазадыла, ол ишлери бла тюрлю-тюрлю конкурслагъа къатышадыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Соруу

Хорламын кюню сизге не магъананы тутмады?

Уллу Хорламын кюню бек сыйлы байрамларыбыздан бириди. Жарсыугъа, аны келтиргенле бек бола барадыла. Алай Уллу Ата журт урушда бир да болмагъанча уллу жигитлик, батырлыкъ да этгенлени, дунияны фашизмден азатлагъанланы, биз мамырлыкъда къууанч бла белгилеген Уллу Хорламын келтиргенлени атлары бир заманда да унутулукъ туююлду ала бла ёхтемленебиз. Аны сорууларыбызга этилген жууапла да кёргозтюп турадыла.

АТАЙЛАНЫ Жашарбек, полковник:

– Манга Уллу Хорламын кюнюнден сыйлы да, жарыкъ да байрам жокъду. Ол, жырда айтылгъанча, кёз жашла бла келеди. Нек дегенде бюгюнлюкде биз чууакъ кёкню тюбюнде тынч-ырахат жашар ючюн, 27 миллиондан аслам адам жанларын бергендиле. 1945 жылны май айын кёпле бир заманда да унутурукъ туююлду.

Уллу Ата журт урушну юсюнден фильмлеге къараргъа сюеме. Ала халкъыбыз этген жигитликини шагъатлары сунама. Мен акъыл этгенден, жаш тёлюно патриот ниетде юйретиуде аланы кенг халда хайырлануырга керекди.

ШАУАЛАНЫ Азия, пенсиячы:

– Манга, фронтчуну кызына, бу кюн артыкъда сыйлыды. Анга башхаланы къошмайма. Атам Жибрил урушну къыйын жоллары бла биринчи кюнден башлап ахырына дер ётгенди. Аны бла не заманда да ёхтемленгенме. Атамы къатында болуу манга бек уллу насып эди. Ол арабыздан кетгенди, биз а, сабийлери, аны уруш жыллада этген кишилигин, артада мамыр жашауну къурауы да уллу къыйын салгъанын унутмайбыз.

Бюгюнлюкде энчи аскер операцияга къатыша тургъан жашларыбыз, атамча, тёлюно махтаулу тёрелерин андан ары бардыра, Ата журтну жалынчакъсызлыгы ючюн жанларын-къанларын аямай къазауат этедиле. Юйлерине, юйорлерине хорлау бла сау-саламат жыйылсынла!

Ата журтум, аны къоруулачулары бла да ёхтемленеме. «Ёхтемленеме» деген сёзюно асламыракъ айтып къюйдум эсе, кечгинлик, ол жюрегим тереинден келген сёзюдо.

ЁЗДЕНЛАНЫ Исмайыл, назмучу:

– 9 Май, къууанч бергени бла бирге, жюреки къозгъагъан, кыягы этдирген байрамды. Сагъыш этчигиз, къаллай бир адам жан бергенди Хорламын келтир ючюн. Ветеранла, уруш ачыуун сынагъан тамата тёлюбюз саулай да, ол койсюз жылланы жырларын эшитсе ле окуна, кёз жашларын тьялмагъанларын кёп кере кёргенме. Ала къанларын-жанларын да аямагъандыла бизни бюгюннюгю кюнубюз ючюн. Биз а бир бирледе алагъа уллу кёллюк этген болурубзуму, деп сагъыш этип къыйналычуму.

МИДИКЕЛАНЫ Светлана, ыйна:

– Къайын атам къыргъызы эди. Ол урушну алындан ахырына дери ётгенди. Хорламга Берлинде тюбегенди. 9 майда сабийлери барысы да ата юйлеринде жыйыладыла, аталарын эсгердиле. Ол ауушханлы быыйл жыйырма тёрт жыл болады, биз а, алгынча, бирге жыйылып, аны эсгериле. Аны бла ёхтемленгенбиз, ёхтемленебиз. Билемисиз, ол бизни закий Къайсын бла уллу шубёхлукъ жюрютгенди. Къулий улу бизге терк-терк келичю эди. Чегемде юйлерибиз бир бирден узакъ туююл эдиле. Ол келсе уа, экиси да олтуруп, аямай къыргъызча сёлешгенди. Хорламын келтириуде аланы да барды юлюшлери.

НОСТУЛАНЫ Карина, врач-кардиолог:

– Бу байрам манга, бек алгъа, уллу кишилик, батырлыкъ да этген аппаларыбызны, аталарыбызны эсгеруочю, алагъа баш урудуу. Аланы хайырындан жашайбыз биз бюгюн бу таза, ариу республикада.

Уллу Ата журт урушну, Хорламын да юслеринден бирле терс хапарла жаядыла. Хорлам Совет Союзну, ол санда Россейни халкъыны къыйыны бла болдурулгъанын сагъынургъа соиймейдиле, аны магъанасын да энш этерге кюрешедиле. Алай тарыхны терсинде бурур онг жокъду. Ким не айтса да, дунияны фашизмден азатлагъан, мамырлыкъны келтирген бизни адамларыбыз болгъанлары хакъды.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият хазырлагъанды.

Халкыбызны айтхылык инсанлары

Аны ауазы эшитилгени сайын хар таулуну жүрези кванат алады

Къабарты-Малкъарны, Къарачай-Черкесни да халкъ артисти, алапат жырчы, халкъ жырлары белгили устасы Отарланы Магометни жашы Омар тууганлы бу кюнледе 110 жыл болады.

Къадарны сайлау

Кимни да къадары тууган, ёсген заманы бла байламлыды. Аны инсан сыфатын ол кезиуледе бола турган ишле кыраидыла, сыйдамлайдыла, сынаидыла, юйретидиле. Омарны юсюнде да алай болганына не сёз.

Ол 1916 жылда Гирхожанда тууганды. Анга 12 жыл болганды, аналары Барина аушуп, сегиз сабий – Исхакъ, Ахмат, Шарипа, Батта, Омар, Айтшат, Исмайыл, Зарият – аталары бла къалгандыла. Магомет экинчи кере юйдеги болмаганды.

Бу юйорден Омарны, Исмайылны, Зариятны иги таныганды. Зарият узакъ болмай жашай эди Кёнделенде Ажокъбага кирген жерде. Мен сабий болганды, жыл сайын келиучу эди бичен этерге Омар алагда – Жанатайлагда. Ол кезиуде кёп затны билмей эдим, алай а, бизни, сабийлени, элтгенде дырыннга, кёрюп турганма адамла Омарга къалай сый бергенлерин. Тош заманнга аны чаллыкъ жерине жыйылып къалыучу эдиле уллусу, гитчеси да, аш-сууларын да ортага салып. Айхай да, жашла Омарга жукъ да этдирмей, тынгылап турлукъ эдиле. Омар а тилемей жырлай эди. Баям, фахмуну бийиклиги да андады – тегерегиндегиле кыуанч бергенде.

УСТАЗЛАРЫ

Омар, сабийлигин эсгерге: «Мен бек сиркиу сабий болуучу эдим. Атам манга Элькырут деп атаган эди. Алай не хыли этсем да, жыр айтханым бла кюншү-тире да шошайып къалыучу эдиле. Ныгышлада, тойлада жырлатханлары кёлюмо къалай кётюргенин не сёзле бла аныгалайым? Солуу айлада атам къошха алып кетиучу эди. Мен ары барырга бек сойгенме, не эдиле бузоу кюттенча, уаукъ жумушла, ингирде мен этезланы Доппандан, Сотталаны Муратдан, Эдокъланы Харундан бла Сейитден эм башха къарладан эшитирик жомакъланы, таурукланы, жырлары къатларынды?! Гирхожанчыла, алагда тёбен басханчыла деп да айтадыла, жырны бек сойгендиле».

Ала болгандыла Омарны биринчи устаз-

лары. Алай бла, ол жыр айтырга тауда, атасы бла мал кюте айланганында, аны нёгерлеринден юйренгенди.

ЕНЮ СЕЙИРГЕ

КЪАЛДЫРГАНДЫ

Жангы власть бизнича аз адам санлы халкъланы маданиятларына, санатларына энчи эс бурганы белгиледи. 1937 жылда миллет хор кыуарга бегим чыккъандан сора, анда бу торлю иш бла кюрешир комиссия тау элдеде фахмулу адамланы излеп башлаганды. Ол жумуш бла 1938 жылда, Омар 9-чу классда окъуй турганлай (жангылык тойлюдо – ол заманда жыл санына кёре окъуган аз эди), Гирхожаннга Нальчикки коммунист жаш тёлү школунда ишлеген Антонина Калмыкова бла Александр Покровский келгендиле. Омарны аты анда биринчи сагынылганына не сёз.

Къонакълагда Омар «Дюгер Бадинаты» деген халкъ жырны айтханды. Аны ёнюно кенглигине сейир этип, къонакъла Отар улуну бир ненча жыр айтдыргандыла. Ызы бла аны Нальчикде Къабарты-Малкъар кырал жыр эм тепсеу ансамбльдe жырларга чакыргандыла. Алай бла, Отарланы Омар ол ансамбльдe кыурала турган малкъар хорга тыошгенди.

Къабарты кырал хор 1939 жылда февральда ачылганды. Малкъар хор а, художестволу таматасы Александр Покровский болуп, биринчи концертин 1940 жылны август айында Элбурс район арада – Кёнделенде – кёргозгенди. Ол жыл окъуна малкъар эм къабарты хорланы бирге къошхандыла. Ол 30 таулудан бла 30 къабартылыдан кыуралган жыр кыуумгъа «Къабарты-Малкъарны кырал хор» деп атагандыла. Ол профессионал хор, 400-ден артыкъ жырны эсинде сакъап, халкъ хазнасына къошхан Отарланы Омарны аты бла байламлы болганлай къалады.

Ол хорда Омарны биресине Зайдланы Фатимат, Къудайланы Фатимат, Рахайланы Олий бла Назир, Деуланы Бийгъат, Ботталаны Аджан, Улбашланы Шамханий, Мырзаланы Муталиф, Бёзоланы Магомет, башхала да жырлагандыла. Аланы

профессионал композиторла Александр Покровский, Арсенин Авраамов, Трувор Шейблер юйретгендиле – биринчи хорчуларыбызга ала энчи окъуу программа кыуаргандыла.

Хорну репертурына халкъ жырладан «Гапалау», «Бек-Болат», «Мисирбий», «Къанамат», «Алаша», «Ногъай кызы» эм башхала киргендиле. Аланы Омар айтханды, къалганла уа эжиу этгендиле. Заманы излемли бла Мечиланы Кязимни «Къалабекланы Солтан-Хамит», Гуртуланы Бертни «Кировну юсюнден жыр», «Кызыл аскерчилени жырлары», «Колхоз жыр» деген назмуларына кёре этилген жырларын да уста айтханды Омар. Устазларын сейрсиндирген жаш ол заманда окъуна кёлден билген жырлары саны жюзден атлаган эди.

КАЗИМ БЛА ТЮБЕШИУ

Хорну репетициясы барганда, 1938 жылда Рахайланы Исмайыл ары жазыучулары жыйылуларына келген Казим хажини элтип берганды. Мечи улу Омарны жыр айтуу фахмусуна бийик багъа бергенди эм аны керти сёзю бла кыуандырганды.

Анда, ол хорда жырлап башлаганды, Омар жашау нёгері Деуланы Адрахманны кызы Бийгъатха тюбегенди. Ол Тёбен Чегемден келген кызы бла тоун да узакъ созмаганды. Бийгъат анга керти жашау нёгер болганды. Алагда бир кесекден Заинаф деп кызычыкъ тууганды. Алай ызы бла жашау аланы экисин да сынар ючюн къалмаганды.

Улуу Ата журт уруш башланганда, аны эки кыарындашы, Исхакъ бла Ахмат, урушха кетгендиле. Омар да хазыр эди, алай аны

ары алмагандыла. Фахмулу адамланы фронтха иймеге деп буйрукъ чыккъаны белгиледи. Алай а ол сынау конледе да хорчула госпитальда, Прохладна тиресинде, танклагъа къажуурула къазган жерге барып, жыр бла иш юсюнде адамланы кёллерин кётюрюп тургандыла.

АЗАП ЖОЛУ

Кёчгюнчюлюк жолуна Омарны юйору Нальчикден атланганды. Ала Къыргызстанда Фрунзеге, атасы Магомет, кыарындашы Исмайыл бла эгечлери уа Къазакстанда Джамбул тийрелерине тошгендиле. Анда баш тутарга кереги Омарны кыргыз филармониягъа элтгенди. Ол иш излеп келген жаш адамны жырлаганын эшитгенлей окъуна алгандыла ишге.

Хар не да тызеле башлаганча кёрюнсе да, ахлуларыны къайгысы къоймагъан Омар аладан хапар излегенин кыурутмаганды. Аллай кюнлени биринде ол кыарындашы Исмайылдан (артада филология илмуланы доктору) къагъыт алганды. Аны излеп тапкан кыарындашы Омарга Къазакстанда аталарыны ауушханын билдиргенди. Ол ачыу сагъатында Омарны кёлю толганды, бу ишле Сталини хатасындан болгандарын айтханды.

Аны ол сёзлерин жетдирген жерге билдиргендиле. Ол кюнню эсгерге, Омар былай айта эди: «Анда отун жюрютмей эдиле, курай бла этгендиле от. Мен да курайла жыйып келе турганынлай, эки жанымдан союлеп къалган эдиле эки адам. Курайларымы да атдырып, алып кеткен эдиле». Алай бла, жырчыны тутуп, сибирлик этгендиле.

КЪАЙТЫУ

Омар, бир торлю хатасы болмай, тутмакъда сегиз жыл олтуруп чыккъанды. Ол Сибирде турган заманда сабийини ёлгени улуу бушуу эди жырчыгъа. Андан сора ала сабий насыбын кёрмегендиле.

Аллахха шукур, Омар кёчгюнчюлюкден къайтып, алгыннын ишчи жерине киргенди. 1998 жылда ол жабылгынчы, республикалы радиону хорунда жырлап турганды. Миллетбизини узакъ, жууукъ тарыхы сакланган халкъ жырлары устасы Омарны ауазы ёмюрлени ауазы эди. Озган ёмюрлени адамлары бизге кеслерини хапарларын Омарча устаны ауазы бла айтханлары нечик игди – ол жюрөк бла ётдюргөн жырла тынгылаучулары эслерине кетмезча тюрелгендиле.

Бюгюн адепли, жарыкъ бетли, таза ниетли, фахму юлюшю Отарланы Омарга атап жыр эришюле барыдыла, аны ёмюрлюк атын Элбурс району музей жюрютеди. Анга аталып китапла, ыразылыкъ назмула, хапарла жазыладыла. Аны ауазы эшитилгени сайын хар бир таулуну жюрөги кванат алады.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Къошумчулукъ

Росгвардиячыла да бир жанында къалмагандыла

Тюнеме Росгвардианы территориялы управленийсыны кыулулкычулары бла аскерчилери Нальчикде тёрели «Георгиевская лента» акцияларын ётдюргендиле.

Ала, Нальчикни ара орамларына жайылып, шахарчылагы Улуу Хорламны жууукълашдырыр ючюн жан берген аскерчилени унутмауу магъаналыгыны

юсюнден эсгертендиле эм лентала юлешгендиле.

Полицияны майору Марина Лукожева чертгенге кёре, бу акция жалаанда ветеранлагъа хурмет этиуно белгиси болуп къалмай, ёсюп келген тёлуге кезиуло кере Улуу Ата журт урушуну магъанасыны юсюнден билдириуду.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Акция

Махтаулу Курп бийикликледе

Улуу Хорламны аллында КъМР-ни Жаш тёлую ишлери жаны бла министерствосу кыурап, Терк районну махтаулу Курп бийикликлеринде «Эсгеруно эстафетасы» аскер-патриот акция башланганды. Аны магъанасы – ёсюп келген тёлую адеп-кылыкъгъа, кыралыбызны тарыхна хурмет этерге юйретирге эм байламлыкны кючлерге.

Кёп болмай бу магъаналы ишге Чегем район да къошулганды. Аны кезиуонде мектепледе «Юнармиячыла» эм «Биринчилени атламылары» сабий эм жаш тёлю жамауат биригулени келечилери марш халда Чегем шахарны Улуу Хорламгъа аталган паркында Георгийни журун ариу тизилип элтгендиле.

Ол кюн акцияны башланууна жер-жерли власть органданы жамауат эм жаш тёлю организацияланы, ич ишлени келечилери, энчи аскер операциягъа кыатышхана, СВО-ну ветеранлары эм башхала да келгендиле. Алайда тёреде жюрюгенича, кыуанч халда Хорламны баш белгиси аскер махтаулу кыуу шахарына – Нальчикке берилгенди.

Ахырында Чегем районну 50

школчусуну юнармиячылары санына алыу бла байламлы тёре да толтурулганды.

Эсге сала айтсакъ, бийиклиги 510 метрге жетген Курп бийикликледе Улуу Ата журт кыазуанчы жылларында ачы сермешле баргандыла. 1942 жылны кюз арты эмда кыш айларында алайтын немис-фашист аскер Орджоникидзе шахаргъа тыйгыч салган фронтну 22-километрлик ызы

ётгенди. Андан сора да, 1943 жылны январында гитлери уучулаулары кыстау эмда Къабарты-Малкъарны душманнан азатлау ма бу жерледен башланганды. Къанлы сермешледе жети мингден аслам совет аскерчи бла офицер ёлгендиле. Аланы хурметине бюгюнлюке тауну тёрпесинде эсгерте сюелди.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

БИР ОТДАН – БАШХАСЫНА

Тамата Азрет 1907 жылда тууганды. «Эсгериуно китабында» жазылганыча, ол 1943 жылда жан бергенди. Ахыр обасын Курск областада тапханды.

Жарсыуга, аны аскер жолуна юсюнден кеп шартла тохташдыралмаганбыз. Алай суратка кыарасагыз, аны юсюнде ариу чепкени, башында тери бёркю ол 115-чи атлы аскер дивизияда кыулуук этгенине шагъатлык этедиле.

Интернетде документлени излей, Азрет бу дивизияда кыулуук эте, 1942 жылда июль-август кезиуде сермешледен биринде жаралы болганын ачыкъялганбыз. Тарых шартлагга кёре уа, бу кюнледе атлы аскерчилеге Доннга ёшон урган гитлерчилени тыяргга борчла салынгандыла.

Дивизияны жарсыулу кыадаары юсюнден кеп жазылганды. Июль-август айлада Ростовда Большая Мартиновка элни тийресинде кыанлы сермешле бардырылгандыла, гитлерчиле дивизияны бёлюп, аны бир-бир бёлюмлерин кыуруоуга алгандыла. Октябрьге уа атлы дивизияны адам кыоранчлары 3019-гга жетгенди, аладан 878-си сермешледе ёлгендиле, 928-су белгисиз тас болганын тизмесине кийирилгендиле (артда тохташдырылганыча, аладан 219-су сау кыалгандыла), жесирге 5 адам тыошгенди. 846 аскерчи жаралы болгандыла. Баям, Азрет да аланы араларында болур эди.

Белгилесим, 115-чи атлы дивизияны адам кыоранчлары асыры уллудан (аскерчилени жалаанда ючден бири сау кыалганды), аны чачып кыойгандыла. Аскерчилени уа башха-башха бёлюмлеге ашыргандыла.

Азрет кыайры тыошгенин тохташдыралмаганбыз, алай анга бир отдан чыгып, башхасына кирирге тыошгени белгиледи – Курс ючюн сермешге.

Курс кызауат 1943 жылда июльдан августуна аягына дери Курск, Орлов, Белгород, Харьков областыда барганды. Анга эки миллиондан аслам адам кыатышханды. Уллу Ата журт

Кеслерин аямау

Омарны төрт батыр уланы

Тёбен Чегемден Къумукъланы Омар юй бийчеси Зайнаф бла сегиз сабий ёсдюргендиле – төрт кыыз бла төрт жаш. Алай улланга кеслерини сабийлерини насып-лаын кёрюрге, туудукъларын кыубултургга насыплары болмаганды. Азрет, Абдул, Сафар, Хусей Ата журтубузну эркинлиги, жалынчакъсызлыгы, бизни мамыр жашуубуз ючюн жан бергендиле, гитлерчилеге кыажуа туруп, жигитлеча ауушхандыла.

Абдул.

Азрет.

Сафар.

урушну эм кыанлы Курск сермешинде 255 минг совет аскерчи бла офицер жан бергендиле. Баям, Къумукъланы Азрет да бу бушуулу тизмеде болур.

ЛЕНИНГРАДДА АСЫРАЛГАНДЫ

Къумукъланы Сафар кыыралыбызны шимал жанында эм ариу шахары – Ленинградны кыоруулачуларындан бири болганды. Сафар аскерге 1941 жылда чакырылганды, Ленинград фронтта кыулуук этгенди. Бу аскерлеге уа эм кыыйын борчла салынган эдиле – гитлерчилени блокадасына тыошган шахарны сакъларгга.

900 кюнню бла кечени ичинде Ленинградны бла аны тийресини, Ладога кёлню, Карельский перешеекни сакълаган аскерле кыатылыккы, эркинликке сый-меклики юлгюсюн кёрюзгендиле. Сафар 1944 жылда аллай кыанлы сермешледен биринде жан бергенди.

БРЕСТ КЪАЛАНЫ КЪОРУУЛАЧУСУ

Кыарындашладан кичилери Хусей а урушну аллында Кызыл аскерге кыулуук этерге чакырылган эди. Ол 1941 жылда 22 июнда гитлерчилеге биринчилени санында тыобген Брест кыаланы кыоруулачуларыны арасында болганды. Тарыхчыла жазганыларыча, кыаланы кыоруулачуларыны арасында 30 миллетни келечиси болганды. Ол санда Кыабарты-Малкыарны юзюден аслам уланы кыалада эм аны тийресинде кыулуук этгендиле. Аланы арасында Жапуланы Т., Байзулланы Т., Дудулары Н., Моллаланы У., Холамханлары Э., Хубийланы Ш., Чеченланы М., Чеченланы О. эм кеп башхала.

Битеу да бирге Брест кыаланы кыоруулачу сермешле 32 кюнню баргандыла, алада 1877 совет аскерчи бла офицер жигитлеча ауушхандыла.

Жарсыуга, аны сураты жуукъланда сакъланмаганды.

НИЕТИ ЮЧЮН – ИЛИШАННГА

Тёбен Чегемни кыабырларында 1942 жылда душманны зорлугун сынап илишаннга салынган партизанга жораланган эсгерте барды. Анда 21 адамны тукуму жазылыпды: Беппайладан, Сарбашладан, Наршауладан, Татчаладан, Хосаладан... Аланы арасында Къумукъланы Омарны жашы Абдулу аты да барды.

Кыабарты-Малкыар гитлерчиледен эркин этилгенден сора, немисли-фашист душманны эм алагга болушханланы зорлукларын тинтиу эм тыозлюкню тохташдырыу жаны бла энци кыярал комиссия кыуралган эди. Ол 1943 жылда 13 апрельде чыгарган документде жазылганыча, Абдул Чегем районну халкъ сюдюню таматасы болганды.

Документде быллай шартла бардыла: «...совет кыыралыккыны жокъ этерге, таулу халккыны миллет энчилигин, ту-

ГИТЛЕРЧИ ФАШИСТЛЕНИ КЪОЛЛАРЫНДАН ЖОЮЛГАН ПАРТИЗАН ЭЛЛИЛЕРИБИЗГЕ ОДНОСЕЛЬЧАНАМ - ПАРТИЗАНАМ ПОТБИШНИН ОТ РУК ГИТЛЕРОВСКИХ ФАШИСТОВ В 1942 ГОДУ

АЛИЕВ ДАХАТ А.	1917 г.
БЕЛПАЕВ ЖАМБОТ Б.	1900 г.
БЕЛПАЕВА ФАТИМАТ Ж.	1919 г.
БЕЛПАЕВА ФАРИЗАТ Ж.	1923 г.
БЕЛПАЕВ БАТТАЛ А.	1912 г.
БЕЛПАЕВ АБУКЕРИМ И.	1903 г.
ГОЧИЯЕВ МАСХУД У.	1912 г.
КУМУКОВ АБДУЛ О.	1910 г.
НАРШАЕВ АБДУЛКЕРИМ А.	1911 г.
НАРШАЕВА НАШРАМАН А.	1908 г.
САРАШЕВ ЧУБОК О.	1904 г.
СЮНБАЕВ ИБРАГИМ К.	1911 г.
ТАТЧАЕВ БАТТАЛ Д.	1906 г.
ТАТЧАЕВ АДЫЛКЕРИМ Д.	1901 г.
ТАТЧАЕВА ФАРИЗАТ Б.	1922 г.
ТАТЧАЕВА БИСЛИМАТ Х.	1902 г.
УЗДЕНОВ МАГОМЕД Ш.	1906 г.
ХОСАЕВ МУСА А.	1924 г.
ХОСАЕВ ЖАМАЛ А.	1927 г.
ХОСАЕВА ШАМХАНИ	1908 г.
ЭНЕЕВ ШАРА Х.	1908 г.

уган журтун сыйырып, немислидени кыуларына бурургга борчла салгандыла. Немисли командирлени буйрукъларын толтура, полициячыла эм аскер комендант Тёбен Чегемде 21 адамны жесирге алгандыла – партияны тири кыулуукчуларын. Аланы барын да сууук уругга олтуртхандыла. Артта Нальчикке элтип, гитлерчи малгунула 21 адамны илишаннга салгандыла...»

Ма алай болганды Къумукъланы төрт батыр уланыны кыадаарлары. Жарсыуга, аланы аскер жолларыны юслеринден шартларыбыз толу тйюдюле. Болсада Уллу Ата журт урушну тарыхкы архивлери кюн сайын тинтиледи, алагга жангы документле, шартла кыошулдыла. Ким биледи, Азретни, Абдулну, Сафарны, Хусейни, алача тууган журтубузну сакълай, жан берген, алай кыадаарлары бюгюн, Хорламдан сора 81 жыл озгандан сора да, тохташдырылмай турган аскерчилени батырлыкълары бизге, туудукъларына, белгили этилип, жашуа юлго болурла.

Айырмалылык

Жашауу төлүлөзгө юлгю болганды

Таулу жигит 1922 жылда Яникойда тууганды, школдан сора Нальчикки педагогика училищесин тауушханды, тууган элинде школда башланган класснаны окууучуларын жазаргга эм окуургга юйретгенди.

Уллу Ата журт уруш башланганда, 19-жыллык Магомет Дондагы Ростовха артиллерия училищеге окуургга чакырылды. Кысык курсланы тауушхандан сора, Юг фронтта 3-чю курсант полккы кыаумунда Ростовну эркинлиги ючюн кызауат бардырганды. 1941-1942 жылны эм кыыйын кезиунде – душман Москвагга жуукълашханды – таулу аскерчи 6-чы гвардий мараучу полккы кыаумунда сермешгенди, ызы бла Волхов фронтта 42-чи артиллерия полкда, Юг-Запад фронтта, 3-чю Украин фронтта душманнга кыажуа турганды.

Тамата лейтенант Анахаланы Магомет сермешледе кёрюзтген батырлыккы, ёттюрлюгю ючюн Кызыл Жулдузну, Ата журт урушну орденлери бла саугаланганды. Аны Ата журт урушну орденини 2-чи даражасы бла саугалалау документде быллай айтылды: «Лейтенант Анахаев немисли душманнга кыажуа сермешледе Юг-Запад фронтта батыр, жигит командир болганын кёрюзгенди.

1943 жылда 3 февральда Крымская элнни тийресинде (Ворошиловград область) наводчикни жерин алып, тыозлюк атып, душманны ротасы тенглини жокъ этгенди.

1943 жылда 5 майда душманны авиациясы топла атып, снарядлагга тийгенди.

Россейни Аманлыкчыланы терсликлерине жолукъдуруу федерал службасы Уллу Ата журт урушну 81-жыллыккына атап, #9ГЕРОЕВ акцияны башлаганды. Аны чеклеринде ведомствону социал сетъледе бетлеринде Уллу Ата журт урушну батыр аскерчилерини жашауу эм аскер жолларыны юслеринден статьяла басмаланадыла. Аладан бири Анахаланы Асхатны жашы Магометни юсюнден хапарлайды.

Ала чачылып, уллу хата саллыккы эдиле. Лейтенант Анахаев, жашаууна кыоркуу болганына кыарамай, отну ёчюлтюп башлаганды. Аны кишилигини хайырындан топла атылмай кыалгандыла.

1943 жылда 20 июльда Изюмский плацдармда душман алгга туургга умут этгенди. Ол кезиуде сыгъа юзюлгенди, алай батыр командир алгын белгили этилген шартлагга таянып, топланы тохтаусуз душман аскерчилеге бла танклагга атып турганды. Алайда, бек аздан, гитлерчилени ротасы жокъ этилгенди. Душманны жолу тыйылганды.

Немисли душманнга кыажуа сермешледе кёрюзтген кишилиги ючюн Ата журт урушну орденини 2-чи даражасы бла саугаланыргга тийишлиди». Гвардиялы майор Ковальчук.

1944 жылда Анаха улуну Узбекистанга тылгагга ашырадыла. Мында ол эки жылны взводну командири, 24-чи мараучу дивизияны миномёт бёлюмюню тамата офицери болуп кыулуук этгенди. Кызыл аскерден 1946 жылда эркин болганды.

Тууган журтуна, Яникойгга, Анахаланы Магомет жалаанда 1957 жылда кыайтханды – таулу халкъ кёчюнулюкюден эркин этилгенден сора. Магомет коммунист партияны Чегем райкомунда инструктору

болганды, ызы бла районну милициясыны бёлюмюне таматалыккы этгенди.

1961 жылда июльда капитан Анахаланы Магомет 2-чи номерли ИТК-ны тамата оперуполномоченный болганды. Каменкада кыаты низамлык колония кыуралганда уа, аны оператив бёлюмюне башчысына салынганды. Учрежденияны башчысыны низамлыккы эм оператив иш жаны бла орунбасары колонияны сейрлерин сакълар ючюн колдан келгенин этгенди. Ол производствону кенгертирге, тутулуп турганланы жашуа болумларын игилендирирге, ведомствода кыулуук этгенини юйюрлерине себепликке энци эс бурганды.

1969 жылда Кыабарты-Малкыар автоном совет социалист республиканы Ич ишле министерствосууну тыозетиу-уруну учрежденияларыны бёлюмюне низамлыккы жаны бла орунбасарны кыулуугун кийиргендиле. Ол кезиуде уа тыозетиу системагга следствие изолятор, багыу-уруну профилакторий, юч тыозетиу колония, төрт энци комендатура киргендиле. Бу кыулууккыга майор Анахаланы Магометни тийишли кёргендиле. Анда пенсиягга чыгар кезиуде дери ишлегенди. Солууга ол подполковник чында чыкыганды.

Кыулуукда жетишимлери ючюн Анаха-

ланы Магомет «За безупречную службу» ведомстволу майдалны битеу даражалары бла белгиленгенди. Ол КыМАССР-ни Баш Советини президиумуну, СССР-ни МВД-сыны Сыйлы грамоталары бла саугаланганды.

Аталарыны юлгюсюн алып, жашлары да жашууларын право низамны сакълагга жоралагандыла. Кичиси Ануар а кеп жылланы 3-чю номерли колонияда ишлегенди.

Сыйлы ветеран дуниясын 1983 жылда алышханды.

Бетни ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Тюбешуиге келгенлени араларында энчи аскер операцияны ветеранлары, КъМР-де Ич ишлени министерствосуну, Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтуну, колледжини, жамаут биригиулени келечилери, башхала да бар эдиле. Ала бек алгъа ветеранланы суратларындан, аланы юслеринден республикалы газетлени бетлеринде

тюрлю-тюрлю жыллада жазылган материалладан, документледен, фронтдан келген письмоладан къуралган кёрмючге эс бургъандыла.

Келгенлеге ыразылыгын билдире, Таукенланы Галина бу тюбешуи уруш

Жоралау

Жырчылазъа къараучула да къошулул

Нальчикде Сабийлени эстетика жаны бла юйретиуну Жабагы Казанок атлы арада 1941-1945 жыллада Ата журт урушда Уллу Хорламны 81-жыллыгына аталып тюбешуи болганды. Ол РФ-ни сыйлы артисткасы Таукенланы Галинаны башламчылыгы бла къуралганды.

жырлазъа аталганын айтханды. «Уллу Ата журт урушда жораланып жазылган жырлазъа мен бек сыйлоп тынгылайма, аллай назмуланы, хапарланы да жаратып окъуйма. Студентлериме да аланы юслеринден дайым айтама, алада патриот сезимни кючлер муратда», – деп, ол

фахмулу жазычуларыбыздан бири Боташланы Иссаны бир назмусуну хапарын айтханды: «Жаш бла кыз бир бирлерин сыйлоп, бир юйор къурагъа оноу этдиле, экинчи кюн а жашны урушда алып кетдиле. Ол анда ёледи. Таулу кыз а, эрге да чыкъмай, ахыр кюнине дери да

аны сакълап турганды».

– Ол назмуну окъугъанлар сора, белгили композитор Нихат Османов аны жырлазъа салады, – дегенди Таукенланы Галина.

Ол атасын да эсгергенди. Таукеланы Малкъарбий Уллу Ата журт урушун ахыр кюнлерине дери немисли фашистле бла жигитча сермешгенди.

Галина Малкъарбиевна башха уруш жырланы юслеринден да хапар айтханды, ол юйретген жашла бла кызла уа аланы кёл салып жырлазъандыла. Къараучула да алазъа сыйлоп къошулгандыла.

Ахырында тиширууланы Нальчик шахар советини таматасы Лидия Дигешева Таукенланы Галинага бла Жабагы Казанок атлы араны таматасы Теммоланы Айшатха тюбешуино къурагъанлары ючюн жорек ыразылыгын билдиргенди. Ала жаш тёлнюно патриот ниетде юйретиуге уллу къошумчулукъ этгенлерин белгилеп, ыспас этгенди.

КъМР-де Ич ишле министерствону ветеранларыны Нальчик шахар советини таматасы Борис Керевфев да ыразылыгын букъдуралмай эди: «Мен бери бек сыйлоп келгенме, нек дегенде мында жыл сайын бардырыладыла быллай сейирлик, магъаналы да ишле. Таукенланы Галина уа жаш тёлнюно юйретиуге керти окъуна уллу къыйын салады, сау болсун».

Тюбешуино ахырында анга къатышханла барысы да суратха тошгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Сынау

Тарыхны шарт билирча

«Хорламны диктанты» халкъла аралы тарых акцияга Къабарты-Малкъар да тире къатышханды.

Акция «Единая Россия» партияны «Тарых эс» деген проектини чеклеринде бардырылады. Аны мураты – жаш тёлнюно патриот сезимлерин кючлеудю, Уллу Ата журт урушда жанларын-къанларын аямай къазауат этген жигитлени атлары унутулмазча этиудю. Быйылгы диктант Совет Союзну Маршалы Георгий Константинович Жуковну 130-жыллыгына жораланганды. Сорууланы бир кесеги аны урушун заманында аскер башчыча хунери эмда усталыгы бла байламлыдыла.

Дагыда Уллу Ата журт уруш башланганлы 85 жыл толганы бла байламлы соруула бериледи. Диктантны жазгъанлазъа жигитлени, сауут-сабаланы, уруш киноланы бла жырланы атларын да билдире тюшерикди.

Элбрус районда диктант юч майданда жазылганды: Тырнаузда къарындашла Этезлары атлы 3-чю номерли школда, Совет Союзну Жигити В.Г. Кузнецов атлы 6-чы номерли школда эмда Кёнделенде РАН-ны академиги Энейланы Тимур атлы 4-чю номерли школда.

Акцияга районну къуллукчулары, эл башчыла эм организациланы таматарлары, ишчи жамауат да къатышхандыла. Аланы араларында «Единая Россия» партияны жер-жерли бёлюмюно секретары, КъМР-ни Парламентини депутаты Сотталаны Къурман, районну администрациясыны башчысыны биринчи орунбасары Толгъурланы Расул, жер-жерли депутатла Жаппуланы Руслан, Атмырзаланы Марат, Атмырзаланы Мухтар, районну Билим беруи управлениясыны таматасы Атаккуланы Нуржан, Тырнаузуз шахарны администрациясыны таматасыны орунбасары Ахматланы Марат, районну аскер комиссар къуллугъун болжаллы халда толтургъан Тимур Камергоев, район газетни баш редактору Газаланы Зукура да бар эдиле.

Жамауат организациланы келечилери да бир жанында къалмагъандыла. Алайды да, районну абадан къаууму биригип, жаш тёлнюге тийишли юлгю кёргозгенди.

ТЕМУККУЛАНЫ Асият.

Билдирүүлелер

Сакълыкъзъа чакъырадыла

КъМР-де Оператив штаб республиканы жамауатын бла аны къонакларынын байрам бла – Уллу Хорламны кюню бла – алгъышлайды эмда сакълыкъны кючлендирге чакъырады, террорчулукъ ишледен сакъланыр ючюн, бу жорукълазъа бойсунуругъуну тилейди:

- къыйын халга келтирирге, тегерекдегилеге къоркъуу салыргъа боллукъ ишле этмезге кирешигиз;

- автотранспортну анга деп бёлюнген жерлеге салыгыз;

- ишеклик туудурган чулгамланы бла автомобильлени керсегиз, теракт эмда башха аманлыкъла хазырлана турганларыны, адамлада чачдыруучу затла бла сауутла болганларыны юслеринден билсегиз, олсагъат право нызамны сакълауучулазъа бла болушулукъга терк келген службалазъа билдиреги;

- адамла аслам къатышхан жыйылула барган, той-юон болган жерледе право нызамны сакълауучуланы, нызам ючюн жууаплы болган башха

адамланы законлу излемлерин толтуругъуз.

Хар билдирюу да тынгылы тинтиликкиди, алазъа кере инсанларыбызны къоркъуусулукъларын жалчытыу жаны бла тийишли мадарла этилликиди.

КъМР-де Оператив штаб ишеклик туудурган шартланы бла затланы юслеринден билдиргенлени атлары жашырылукъда къаллыкларына ышандырады эмда республиканы жамауатына халны ангылазъаны ючюн ыразылыгын билдиреди.

«Исси ызны» телефонлары:

КъМР-де УФСБ-ны: **48-15-81** (ышанылулукъну телефону);

КъМР-де МВД-ны: **40-49-10** (дежурный кесеги), **49-50-62** (ышанылулукъну телефону);

Россеини Следствие комитетини КъМР-де Следствие управлениясыны: **77-64-22** (ышанылулукъну телефону);

МЧС-ни КъМР-де Баш управлениясыны: **39-99-99** (дежурный кесеги).

Гитче эмда орта бизнес бла кюрешгенлени соруулары бар эселе...

2026 жылны 19 майында 09.00 сагъатда Нальчикде, Къулийланы Къайсын атлы орамда, 16-чы номерли юйде Къабарты-Малкъар Республиканы прокурору бла КъМР-де Предпринимательлени эркинликлерин къоруулау жаны бла уполномоченный гитче эмда орта бизнес бла кюрешгенле бла тюбешуикди. Аны кезиунде сёз аланы эркинликлери бла законлу сейирлери къалай сакъланганыны юсюнден барлыкъды.

Сорлукълары болганла бу телефон номерлеге сёлешип, жууапла табаллыкдыла: **8(8662) 40-20-48, 42-29-05, 40-48-60.**

Дачалы юй сатылады

Жюз квадрат метрни тутхан дачалы юй сатылады. Ол Нальчик шахарны Горный тийресинде Солнечная орамдады. Юйно номери 134-дю. Аны табийгъат газы, тогу (кюн батарейкала), суу къюусу, парниги да бардыла. Жерини уллулугу 6,5 сотокду. Багъасыны юсюнден да келиширге боллукъду.

Соруулары болганла бу телефон номерге сёлешинле: **8-928-081-85-50**

Баш редактор КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
КЕТЕНЧИЛАНЫ Зульфия (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакнат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зукура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный – 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь – 40-28-97. Секретариат – 40-93-62. Корректорла, специалистле – 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер – ПИ № ТУ07-00118. Индекс – П 5893

Газетни басмазга «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикте кере 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Тикаланы Фатима – дежурный редактор; Баллиланы Феруза (1,4-чю бетле), Бийчеккуланы Жаннета (2,3-чю бетле), Ахматланы Люоза (9,10-чю бетле), Геляланы Валентина (11, 12-чи бетле) – корректорла.

Тиражи 1558 экз. Заказ № 948
Багъасы 13 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5.

Электрон почта:
elbor_50@mail.ru